

The Study of Landscape Improvement Guidelines for Samila Beach, Chalathat Road, Songkhla Province for Recreation

Angsana Boonyobhas, Ph.D.

Associate Professor, Faculty of Architecture, Chulalongkorn University

Suphicha Muangsri

Lecturer, Faculty of Architecture, Silpakorn University

Abstract

To response to severe coastal erosion at Samila Beach, Chalathat Road, Marine Department assigned Aquatic Resources Research Institute, Chulalongkorn University to study for an appropriate approach to restore this beach. The task force proposed many alternatives for Samila community's decision making. Finally, the beach nourishment technique which was to fill existing beach with the same quality of sand was chosen. In order to maintain the beach nourishment, the study of landscape improvement guidelines for Samila Beach was conducted.

This study aimed to propose appropriate recreation activities and landscape improvement guidelines for those activities. The physical characteristics and context of Samila beach, approximately 5 km long, were surveyed and then divided into 13 landscape units according to their physical environment, such as the beach's width, existing structures, type and density of vegetations, and surrounding land uses. For community's requirements and public participation, public hearing meetings were organized. In addition, 200 questionnaires were distributed to survey behavior and needs of beach users.

Samila Beach's physical data and information gathered from questionnaire were analyzed to assess problems and potentials of the beach; and identify suitable activities. The conceptual landscape improvement emphasized natural and serenity characteristic of the beach, community's need, as well as activities to create sense of ownership for the sustainability of the beach. Although the landscape improvement guidelines for 13 landscape units varied, they shared common recommendations: connecting pedestrian way along the beach; planting indigenous trees along the street, walk way, and activities areas for shading and wind break, reducing and replacing hard surface with permeable material and sand field; improving all activity areas such as playground, sport field, and fairground; promoting biodiversity and ecology of the beach by creating beach forest with native plants for education purpose; encouraging the beach as an experimental field for researchers; providing necessary beach amenities and site furniture; and setting up seafood market adjacent to fisherman village.

Keywords: landscape improvement / Samila Beach Chalathat Road / beach nourishment / landscape unit / public participation

บทนำ

หาดทรายเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีค่า ทั้งในด้านนิเวศวิทยา สังคม และเศรษฐกิจ แต่ในปัจจุบันนี้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งเป็นภัยคุกคามต่อพื้นที่ชายหาดหลายแห่ง และจะยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลให้พื้นที่หาดทรายสั้นลงไปทุกวัน ไม่ใช่เพียงเนื้อหาดที่หายไป แต่หมายถึงมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ลดลงอีกด้วย หาดสมิหลาตกอยู่ในสถานการณ์เช่นเดียวกัน และมีความรุนแรงมาก จนหน่วยงานต่างๆ ได้เร่งดำเนินการหลายประการเพื่อหยุดยั้งความสูญเสียนี้ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างกรอยด์กทราย แนวเขื่อนหิน หรือแม้แต่การวางกระสอบทรายตามแนวชายหาด แต่ก็ไม่อาจหยุดยั้งพลังแห่งธรรมชาติได้ กลับดูเหมือนว่าจะเป็นการเร่งให้สถานการณ์การกัดเซาะรุนแรงมากขึ้น ประกอบกับทางภาคชุมชนมีความเชื่อมั่นว่าโครงสร้างแข็งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยที่สร้างผลกระทบเพิ่มมากขึ้น กรมเจ้าท่าได้ตระหนักถึงปัญหาและเล็งเห็นถึงความเดือดร้อนของประชาชนชาวสงขลา จึงได้ดำเนินการให้สถาบันวิจัยทรัพยากรทางน้ำ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมี ศ.ดร. ธนวัฒน์ จารุพงษ์สกุล เป็นหัวหน้าโครงการ ในการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสำรวจออกแบบโครงสร้างป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง บริเวณหาดสมิหลา ถนนชลทัศน์ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นระยะทาง 5 กิโลเมตร โดยผลจากการศึกษาทางวิศวกรรม ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม และผลจากการรับฟังประชาพิจารณ์จากคนในท้องถิ่น ได้ข้อสรุปที่จะดำเนินการเสริมทรายบริเวณชายหาดให้กว้างออกไป 0-90 เมตร เพียงอย่างเดียว โดยไม่มีการก่อสร้างโครงสร้างใดๆ เลย ซึ่งแต่ละพื้นที่ที่มีการเสริมทรายที่กว้างไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับพื้นที่หาดเดิมที่เหลืออยู่ และความรุนแรงในการกัดเซาะชายฝั่ง

หลังจากที่ได้มีการบูรณะหาดสมิหลา ถนนชลทัศน์ เรียบร้อยแล้ว จำเป็นจะต้องมีการวางแผนในการปรับปรุงภูมิทัศน์พื้นที่ชายหาดไว้สำหรับรองรับกิจกรรมต่างๆ ของประชาชน และนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าชายหาดที่ได้บูรณะขึ้นมาใหม่นี้ จะมีการใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม ดังนั้นการศึกษาแนวทางในการปรับปรุงภูมิทัศน์หาดทรายจึงถูกรวมอยู่ในการศึกษาครั้งนี้ด้วย เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์พื้นที่ชายหาดที่ได้รับการบูรณะใหม่นี้ ให้แก่หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินงานต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาพื้นที่หาดทรายเดิม และหาดทรายที่มีการบูรณะขึ้นมาใหม่ ให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการใช้งานด้านต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม และให้เกิดการใช้งานพื้นที่ชายหาดอย่างเต็มประสิทธิภาพ สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ โดยจะต้องไม่ขัดแย้งหรือรบกวนสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้งนี้เพื่อเป็นการช่วยรักษาพื้นที่ชายหาดที่ได้รับการบูรณะแล้วให้คงสภาพอยู่ได้ยาวนานที่สุด คู่กับภูมิทัศน์ที่สวยงาม

กระบวนการศึกษา

กรอบแนวคิดในการศึกษานี้มุ่งเน้นทำความเข้าใจในสภาพบริบทของพื้นที่ ทั้งในด้านกายภาพ และการใช้งานเดิมที่เป็นอยู่ รวมถึงการประเมินคุณค่าและข้อจำกัดของพื้นที่ เพื่อนำไปสู่ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม ตามแนวคิดพื้นฐานของ Ian McHarg ที่ว่าการพัฒนาใดๆ จะต้องรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติให้เหมาะสม กับการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิตชนิดต่างๆ ประกอบกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการใช้งานของมนุษย์ ในกระบวนการศึกษาได้ประยุกต์กรอบการดำเนินงานตามวิธีการวางแผนพัฒนาภูมิทัศน์ (Landscape planning) ของ Angus Hill ซึ่งได้ทำการจำแนกพื้นที่ศึกษาออกเป็นหน่วยภูมิทัศน์ (Landscape unit) ย่อยๆ โดยในแต่ละหน่วยแสดงถึงขอบเขตพื้นที่ที่มีลักษณะทางกายภาพที่คล้ายคลึงกัน แล้วจึงทำการประเมินความเหมาะสมในการใช้ประโยชน์พื้นที่นั้นๆ ว่าภายใต้เงื่อนไขทางธรรมชาติที่เป็นอยู่จะสามารถบริหารจัดการพื้นที่เพื่อรองรับการใช้งานอะไรได้บ้าง รวมไปถึงการพิจารณาถึงขีดความสามารถในการรองรับปริมาณ

การใช้งานที่เหมาะสม โดยยังรักษาสภาพแวดล้อมได้ นอกจากนี้ยังต้องประเมินความเป็นไปได้ของกิจกรรมที่เกิดขึ้น ภายใต้ข้อจำกัดทางสังคมและเศรษฐกิจร่วมด้วย โดยผู้วิจัยหรือผู้เชี่ยวชาญจะเป็นผู้ประเมินทั้งสามประเด็นนี้ควบคู่กันไป เพื่อหาแนวทางการกำหนดการใช้งานพื้นที่ที่เหมาะสมในขั้นต้น เสนอต่อชุมชนเพื่อพิจารณาให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในพื้นที่ (Ndubisi, 2014) การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการกำหนดแนวทางการพัฒนา ถือเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับได้

จากกรอบแนวคิดการดำเนินงานวิจัยดังที่กล่าวมาแล้ว ได้นำมาสรุปเป็นระเบียบวิธีวิจัยในการศึกษา โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. สำรวจสภาพพื้นที่โครงการ มุ่งเน้นศึกษาสภาพกายภาพและบริบทของพื้นที่โครงการและพื้นที่โดยรอบ
2. วิเคราะห์หลักเกณฑ์ทางภูมิทัศน์ที่มีความเหมือนและแตกต่างกัน เพื่อจำแนกเป็นหน่วยภูมิทัศน์ ซึ่งจะใช้ในการวิเคราะห์ และเสนอแนะการพัฒนาต่อไป
3. จัดทำแบบสอบถามเพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้พื้นที่ ลักษณะของกลุ่มผู้ใช้งาน รวมถึงข้อคิดเห็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะที่ต้องการให้พัฒนาชายหาดสมิหลา ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มผู้ร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็น ประกอบกับการสุ่มสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่พบในพื้นที่ศึกษา รวมเป็นจำนวน 200 ตัวอย่าง
4. วิเคราะห์ผลจากแบบสอบถามเพื่อเข้าใจถึงพฤติกรรมของผู้ใช้งานพื้นที่ และความต้องการการใช้งานพื้นที่บนชายหาดในอนาคต
5. วิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดของพื้นที่ เพื่อประกอบการกำหนดกิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม
6. กำหนดแนวความคิดในการพัฒนาพื้นที่ พร้อมจัดทำร่างแนวทางการพัฒนาในแต่ละหน่วยภูมิทัศน์
7. นำเสนอแนวทางในการพัฒนา พร้อมกับรับฟังความคิดเห็นของคนในท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การปรับแก้แนวทางให้เหมาะสมกับความต้องการของคนในพื้นที่
8. จัดทำแนวทางในการปรับปรุงภูมิทัศน์ในขั้นสุดท้าย

การสำรวจลักษณะทางกายภาพของหาดสมิหลา

การสำรวจลักษณะทางกายภาพนั้นเป็นการทำความเข้าใจบริบทของพื้นที่ และการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยรอบ การเข้าถึงพื้นที่ ลักษณะสัณฐานของชายหาด ความกว้างของชายหาด พืชพรรณ สิ่งก่อสร้างเดิม และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เป็นต้น เพื่อนำมาวิเคราะห์และหาคุณลักษณะร่วมกันของแต่ละพื้นที่ เพื่อจัดกลุ่มหน่วยทางภูมิทัศน์ ซึ่งจะเป็นตัวแทนที่จะนำไปสู่การประเมินความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ที่ดินในปัจจุบัน กับประเภทของกิจกรรมริมชายหาดที่เหมาะสมในพื้นที่ศึกษา และแนวทางในการปรับปรุงภูมิทัศน์ต่อไป ทั้งนี้ยังได้พิจารณาถึงมุมมอง ซึ่งเป็นทรัพยากรทางสายตาที่มีค่าเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยส่งเสริมสุนทรียภาพให้กับพื้นที่ และมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาพื้นที่เพื่อการนันทนาการ

หาดสมิหลาตั้งอยู่ระหว่างแหลมสมิหลา และเขาเก้าเส้ง สามารถเข้าถึงชายหาดจากตัวเมืองสงขลาผ่านทางถนน 3 สาย ได้แก่ ถนนสะเดา ถนนปละท่า และถนนทะเลหลวง พื้นที่ตลอดแนวชายหาดสมิหลาส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราชการ สถาบันการศึกษา และพื้นที่นันทนาการของเมืองเท่านั้น พบร้านค้าชั่วคราวอยู่บริเวณด้านหน้ามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ส่วนทางทิศใต้ของหาดมีเพียงกลุ่มชุมชนชาวประมงเล็กๆ เท่านั้น ในภาพรวมกิจกรรมของพื้นที่โดยรอบตลอดแนวหาดสมิหลานั้นค่อนข้างเบาบาง การใช้ประโยชน์ที่ดินไม่หนาแน่น จากการสำรวจได้จัดกลุ่มการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยรอบชายหาดออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ ธุรกิจการท่องเที่ยว พื้นที่นันทนาการ สถาบันการศึกษา สถานที่พักผ่อน พานิชยกรรม และ

ชุมชน ทรัพยากรเชิงทัศน์ที่ปรากฏอยู่บนชายหาดสมิหลานั้นมีหลายจุดที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ โดยเฉพาะ รูปปั้นนางเงือก และเขาเก้าเส้ง ตำแหน่งที่เป็นจุดชมวิวที่ดีอยู่บริเวณวงเวียนชลาทิศน์ ซึ่งเป็นจุดที่คนนิยมถ่ายภาพในช่วงเวลาพระอาทิตย์ขึ้น และจุดที่มองมาจากยอดเขาเก้าเส้ง โดยสามารถมองเห็นพื้นที่ทั้งหมดของหาดสมิหลาได้

ลักษณะภูมิทัศน์ (Landscape character) โดยรวมของหาดสมิหลานั้นค่อนข้างมีความเป็นธรรมชาติ รมรื่น มีสิ่งก่อสร้างปรากฏอยู่บ้าง เช่น ศาลา ลานกิจกรรม ลานจอดรถ และประติมากรรม เป็นต้น พันธุ์ไม้โดดเด่นในพื้นที่ คือ ต้นสน ประติพัทธ์ นอกจากนี้ยังพบทั้ง ต้นมะพร้าว จิกทะเล และहुกวาง เป็นต้น จากการสำรวจพื้นที่ที่สามารถแบ่งหน่วยภูมิทัศน์ (Landscape units) ออกเป็น 13 หน่วย ตามความกว้างของชายหาด สิ่งก่อสร้างบนชายหาด ชนิดของพืชพันธุ์ และความหนาแน่นของพืชพรรณ ดังแสดงในแผนผังภาพที่ 1

แผนที่แสดงหน่วยภูมิทัศน์

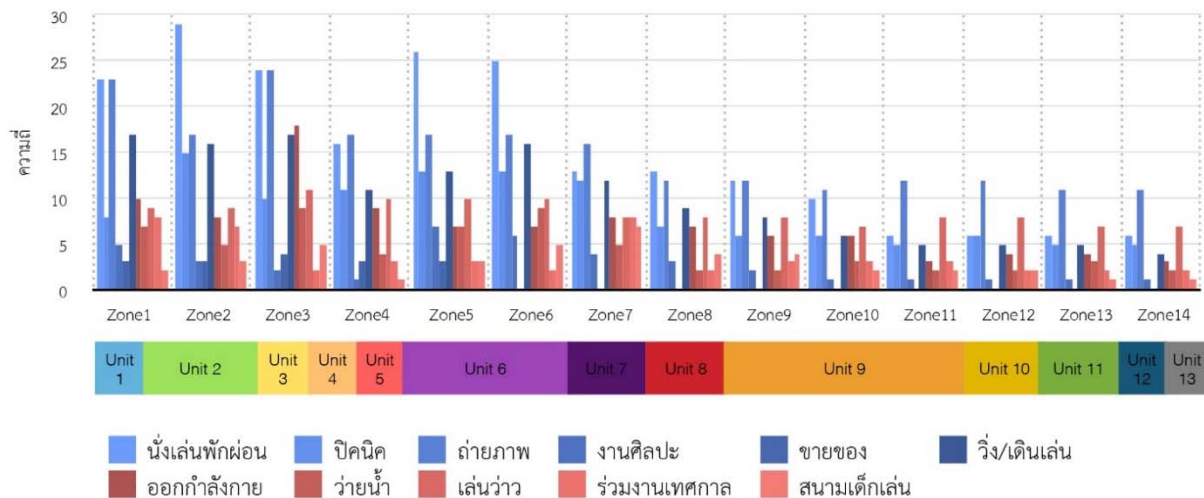
โครงการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสำรวจออกแบบโครงสร้างป้องกันกีดเกาะชายฝั่ง บริเวณหาดสมิหลา ถนนชลทัศน์ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ภาพที่ 1: แผนที่แสดงการแบ่งหน่วยภูมิทัศน์ (ธนวัฒน์ จารุพงษ์สกุล และคณะ, 2558)

การสำรวจพฤติกรรมการใช้พื้นที่

การศึกษาพฤติกรรมการใช้พื้นที่นั้นได้ดำเนินการในสองส่วน คือ การสังเกต และการสำรวจด้วยแบบสอบถาม ในประเด็นเรื่องกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่แต่ละส่วนของชายหาด ช่วงเวลาในการใช้พื้นที่ จำนวนคนที่เข้าร่วมทำกิจกรรม และการจัดงานกิจกรรมต่างๆ ทั้งนี้ผลการสำรวจทั้งสองส่วนมีทิศทางที่สอดคล้องกัน โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนหาดสมิหลาส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมแบบพ่อนคลาย (Passive) อันได้แก่ นั่งเล่นพักผ่อน ถ่ายภาพ วิ่ง/เดินเล่น ปิกนิก ทำงานศิลปะ และขายของ ส่วนกิจกรรมแบบกระฉับกระเฉง (Active) นั้นพบบทเห็นได้บ้างแต่ไม่มากนัก ประกอบด้วย การเล่นวอลเลย์บอล ออกกำลังกาย ร่วมงานกิจกรรม วายน้ำ และสนามเด็กเล่น หรือบางกิจกรรมก็อาจจะไม่ได้เกิดขึ้นทุกวัน เช่น การแข่งวอลเลย์บอล และงานกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น กิจกรรมทั้งหลายเกิดขึ้นหนาแน่นบริเวณทางด้านทิศเหนือของหาดสมิหลา ตั้งแต่แยกถนนทะเลหลวงขึ้นไป ต่างจากพื้นบริเวณด้านหน้าค่ายกรมหลวงสงขลานครินทร์ ต่อเนื่องไปทางทิศใต้จนถึงที่ตั้งของชุมชนชาวประมง มีการใช้งานบนชายหาดเบาบางมาก ดังแสดงความหนาแน่นของกิจกรรมประเภทต่างๆ ในแต่ละช่วงของชายหาดในแผนภูมิภาพที่ 2 ส่วนงานเทศกาลนั้นผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า พื้นที่ด้านหน้าสนามกอล์ฟ เรื่อยมาจนถึงหน้าสนามกีฬาติณสูลานนท์ เป็นพื้นที่จัดงานที่รองรับคนจำนวนมาก เช่น กิจกรรมปีใหม่ โชว์รถ ชักพระ แยกออกบวช งานกาชาด และงานสงกรานต์ ซึ่งมีผู้ร่วมงานในแต่ละกิจกรรมประมาณ 500 คน นอกจากนี้ยังมักมีการจัดงานที่เกี่ยวข้องกับกีฬาชายหาด และการแสดงดนตรีในบริเวณนี้ด้วย โดยมีผู้ร่วมงานประมาณ 200-300 คน

ภาพที่ 2: แผนภูมิแสดงความถี่ของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่แต่ละช่วงของหาดสมิหลา (ธนวัฒน์ จารุพงษ์สกุล และคณะ, 2558)

จากแบบสอบถามพบว่าส่วนใหญ่นิยมเดินทางมาด้วยจักรยานยนต์ และรถยนต์ส่วนตัวในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ ประมาณร้อยละ 35 รองลงมาคือ การเดินเท้าร้อยละ 14 การขี่จักรยานร้อยละ 11 และรถรับจ้างร้อยละ 4 ตามลำดับ โดยมากมักมากับกลุ่มเพื่อนคิดเป็นร้อยละ 73 รองลงมาไปกับครอบครัว ร้อยละ 47 และมาคนเดียว ร้อยละ 15 ตามลำดับ นิยมมาทำกิจกรรมในช่วงเวลาบ่ายถึงเย็น โดยช่วง 14.00-18.00 น. เป็นช่วงที่คนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 39 รองลงมาคือ ช่วง 18.00-20.00 น. คิดเป็นร้อยละ 21 06.00-08.00 น. คิดเป็นร้อยละ 15 08.00-11.00 น. คิดเป็นร้อยละ 7 และ 11.00-14.00 น. คิดเป็นร้อยละ 5 ตามลำดับ ส่วนความถี่ในการมาทำกิจกรรมบริเวณชายหาดนั้นส่วนใหญ่มาประมาณสัปดาห์ละ

ครั้งคิดเป็นร้อยละ 43 รองลงมาคือ มาเดือนละครั้งคิดเป็นร้อยละ 29 มาทุกวันคิดเป็นร้อยละ 19 และมาปีละครั้งคิดเป็นร้อยละ 8 ตามลำดับ

ทัศนคติของผู้ใช้งานต่อหาดสมิหลา

ทั้งนี้ในแบบสอบถามยังได้ทำการศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อชายหาดสมิหลา ถึงเอกลักษณ์ของชายหาดปัญหาที่พบเห็น และกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมกับหาดสมิหลา รวมถึงให้แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นทางกายภาพที่ควรได้รับการปรับปรุงจากการประมวลความคิดเห็นสรุปว่าเอกลักษณ์ของชายหาดสมิหลาที่โดดเด่นที่สุด คือ ชายหาด ความเป็นธรรมชาติ และต้นสน รองลงมาคือ ความสงบ และกิจกรรมที่เป็นอยู่มีความสำคัญในลำดับท้ายสุด ทั้งนี้คนส่วนใหญ่มีความคิดว่าการที่วัยรุ่นมามั่วสุมกัน และการดื่มสุรา สร้างเสียงดังรบกวนผู้อื่นนั้น เป็นกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมกับพื้นที่ชายหาดสมิหลา นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอแนะการพัฒนากิจกรรมบนชายเพิ่มเติม โดยส่วนใหญ่เสนอให้มีเครื่องเล่นมากขึ้น มีสถานที่สำหรับออกกำลังกายมากขึ้น มีที่นั่งและห้องน้ำเพิ่มขึ้น อีกทั้งยังได้เสนอประเด็นที่ควรได้รับการปรับปรุง ได้แก่ ที่นั่ง และไฟฟ้าแสงสว่าง

การวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดในการพัฒนา

จากการสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ ประกอบกับการประมวลผลการศึกษาพฤติกรรมการใช้พื้นที่และทัศนคติต่อชายหาดสมิหลาจากแบบสอบถาม ได้นำมาวิเคราะห์หาค่าศักยภาพ ปัญหาและข้อจำกัดของพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางที่ไม่ทำลายคุณค่าเดิม และเน้นศักยภาพให้ชัดเจนมากขึ้น ภายใต้ข้อจำกัดของพื้นที่ที่เป็นอยู่ พร้อมกับเสนอแนวทางในการช่วยบรรเทาปัญหาที่เป็นอยู่

ศักยภาพของหาดสมิหลา

- 1) ความเป็นธรรมชาติ: ด้วยความหนาแน่นของต้นสนประดิพัทธ์ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของพื้นที่ ทำให้หาดสมิหลาเป็นชายหาดหนึ่งที่ยังคงความเป็นธรรมชาติไว้อย่างดี ประกอบกับมีการพัฒนาสิ่งก่อสร้างอยู่ในระดับที่ยังคงรักษาความโดดเด่นของธรรมชาติไว้ได้อย่างสมดุล
- 2) ความสงบ: ความสงบของหาดสมิหลาประกอบด้วยปัจจัยหลายประการ ประการแรก คือ การใช้ประโยชน์ที่ดินโดยรอบซึ่งส่วนใหญ่เป็นสถานที่ราชการและสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ไม่สัมพันธ์กับพื้นที่ชายหาดมากนัก เท่ากับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ประกอบกับถนนลาดชันเป็นเส้นทางที่ไม่สามารถเชื่อมต่อกับถนนทางทิศเหนือขึ้นไปได้โดยตรง จึงทำให้ปริมาณการสัญจรบริเวณชายหาดเบาบาง และไม่รบกวนความสงบ ทั้งนี้อาจรวมไปถึงกิจกรรมการค้าขายที่ไม่หนาแน่นมาก และไม่รบกวนเข้าไปบนชายหาด ทำให้ไม่เกิดความวุ่นวายในพื้นที่มากนัก
- 3) คุณค่าความงามของทัศนียภาพ: ด้วยความเป็นธรรมชาติของพื้นที่ ทำให้เกิดมุมมองที่สวยงาม โดยเฉพาะทิวต้นสนประดิพัทธ์เรียงรายไปตามแนวชายหาด และภูมิทัศน์ของท้องทะเลหาดสมิหลาในยามพระอาทิตย์ขึ้นนั้นสวยงามมาก ดึงดูดผู้คนจำนวนมากไม่น้อยมาเก็บภาพเหล่านี้เป็นที่ระลึก นอกจากนี้ ชุมชนเก่าแก่จัดเป็นภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่สามารถเล่าเรื่องราวของวิถีชีวิตของชาวประมงได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ ในบริเวณพื้นที่ชายหาดสมิหลายังปรากฏองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่น่าสนใจหลายแห่ง ถือเป็นจุดหมายตาที่โดดเด่นในพื้นที่ โดยเฉพาะรูปปั้นนางเงือก และเขาแก้วเสด็จ

ปัญหา และข้อจำกัดในการพัฒนาของหาดสมิหลา

- 1) การใช้งานพื้นที่ยังไม่เต็มศักยภาพ: พื้นที่ชายหาดบางส่วนถูกปล่อยให้ตามธรรมชาติ ไม่ค่อยมีการใช้งานพื้นที่ ซึ่งแม้ว่าเป็นสิ่งที่ดีต่อระบบนิเวศ หากแต่พื้นที่ชายหาดนี้อยู่ในย่านชุมชน จึงควรมีการใช้ประโยชน์พื้นที่ เพื่อช่วยป้องกัน

ปัญหาความไม่ปลอดภัย เพียงแต่การกำหนดกิจกรรมการใช้ประโยชน์พื้นที่จะต้องเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบท ส่วนพื้นที่ลานต่างๆ ที่มีอยู่เดิม ถูกออกแบบมาเพื่อรองรับคนจำนวนมาก ซึ่งขัดกับพฤติกรรมการใช้พื้นที่ในแต่ละวันที่มีคนมากเป็นกลุ่มเล็ก พื้นที่ลานขนาดใหญ่จึงไม่ค่อยถูกใช้งาน ดังนั้นการกำหนดแนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์จึงควรคำนึงถึงพฤติกรรมการใช้งานเป็นสำคัญ พร้อมทั้งปรับปรุงภูมิทัศน์ให้ส่งเสริมการใช้งานพื้นที่เหล่านี้เพิ่มขึ้น

2) ความปลอดภัย: สืบเนื่องมาจากการใช้ประโยชน์พื้นที่บนชายหาดที่ไม่ทั่วถึง ทำให้บางพื้นที่มีผู้คนมาใช้งานเบาบาง ประกอบกับมีต้นสนประดิพัทธ์ปกคลุมเป็นส่วนใหญ่ ทำให้พื้นที่ใต้ต้นไม้ค่อนข้างมืด รวมไปถึงถนนลาดที่คนมีผู้คนขับรถผ่านไปมาไม่มากนัก จึงอาจเป็นพื้นที่ลับตา ที่มีโอกาสเสี่ยงต่อความปลอดภัย ทำให้ผู้ใช้งานไม่มั่นใจในการเข้ามาใช้พื้นที่

3) การดูแลรักษาพื้นที่: หาดชลาลัยมีความยาวเกือบ 5 กิโลเมตร จึงเป็นการยากที่ทางเทศบาลจะสามารถดูแลรักษาภูมิทัศน์ให้สวยงามได้ตลอด ประกอบกับพื้นที่ในบางส่วนที่ไม่ค่อยมีการใช้งาน จึงถูกละเลยในการดูแลรักษาพื้นที่ ทั้งนี้กลุ่มผู้ใช้งานที่เป็นนักท่องเที่ยวซึ่งมาจากต่างอำเภอ ต่างจังหวัด นั้นมีความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ไม่มากเท่าคนที่ท้องถิ่น ที่เป็นแรงผลักดันให้มีการดูแลรักษาพื้นที่อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังขาดความเชื่อมต่อกิจกรรมระหว่างชายหาดกับพื้นที่ที่อยู่ข้างเคียง จึงทำให้กลุ่มกิจการที่อยู่ใกล้เคียงชายหาดละเลยและมองข้ามคุณค่าเป็นไปอย่างน่าเสียดาย ในการกำหนดทิศทางพัฒนาต่อไปในอนาคตจำเป็นต้องส่งเสริมให้กลุ่มคนท้องถิ่น และกลุ่มกิจการที่อยู่ใกล้เคียงหาดสมิหลาเข้ามา มีบทบาทต่อการใช้ประโยชน์พื้นที่บนหาดมากขึ้น เพื่อส่งเสริมความรู้สึกการเป็นเจ้าของพื้นที่ และมีส่วนร่วมการดูแลรักษาชายหาดต่อไป

4) ความหลากหลายของพืชพรรณ: ต้นสนประดิพัทธ์เป็นพันธุ์ไม้เด่นในพื้นที่ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่ชัดเจนของชายหาดสมิหลา หากแต่ความหลากหลายของพืชพรรณช่วยส่งเสริมให้เกิดความสมบูรณ์ทางระบบนิเวศได้ดีกว่า สามารถเป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหารของสัตว์หลากหลายชนิด รวมไปถึงความสามารถในการกั้นลมและการกีดเซาะชายหาดได้ดีขึ้น ในการปลูกพรรณไม้เพิ่มเติมทั้งไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม และไม้คลุมดิน จำเป็นต้องพิจารณาในเรื่องปริมาณแสงแดดที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของพืช เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ถูกปกคลุมด้วยต้นสนประดิพัทธ์ ทำให้พื้นที่ด้านล่างได้รับแสงที่ส่องผ่านลงน้อย ทำให้พืชพรรณใหม่เจริญเติบโตได้ยาก

กรอบแนวคิดในการพัฒนาพื้นที่

ในภาพรวมนั้นทิศทางการพัฒนาพื้นที่ชายหาดมี 3 แนวทางหลักๆ ได้แก่ แนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ แนวทางการพัฒนาเพื่อการพักผ่อนสำหรับชุมชนและการท่องเที่ยว และแนวทางที่ผสมผสานกันระหว่างการพัฒนาอนุรักษ์และการพัฒนาพื้นที่เพื่อการพักผ่อน ในมิติของการพัฒนาพื้นที่ชายหาดเพื่อการอนุรักษ์นั้น จำต้องพิจารณาจากศักยภาพในด้านความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ และระดับการพัฒนาสิ่งก่อสร้างบนชายหาด ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการฟื้นฟูธรรมชาติ ในอีกมุมมองหนึ่งหากพัฒนาพื้นที่ชายหาดเพื่อการพักผ่อน จำต้องพิจารณาถึงประสิทธิภาพของโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ (Infrastructure) อาทิ ถนน ที่จอดรถ สิ่งอำนวยความสะดวก ระบบรักษาความปลอดภัย ความปลอดภัยและมลพิษของชายหาด และปริมาณพื้นที่ที่สามารถรองรับกิจกรรมต่างๆ ได้ (McLachlan, Defeo, Jaramillo, and Short, 2013)

เมื่อนำปัจจัยที่ส่งเสริมแนวทางการอนุรักษ์ และปัจจัยที่สนับสนุนการพัฒนาเพื่อการพักผ่อนมาพิจารณาภายใต้บริบทของหาดสมิหลา พบว่าสภาพแวดล้อมโดยภาพรวมมีความเป็นธรรมชาติอยู่มาก หากแต่ในพื้นที่บางช่วงปรากฏสิ่งก่อสร้างเพื่อรองรับกิจกรรมของชุมชนอยู่พอสมควร ประกอบกับเป็นชายหาดที่สามารถเข้าถึงได้สะดวก มีโครงสร้างพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพ และเมื่อมีการเสริมทรายแล้ว หาดสมิหลาก็จะมีพื้นที่ในการรองรับกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนเพิ่มขึ้น ตามการประเมินคุณลักษณะทางกายภาพนี้ จึงเล็งเห็นว่าการจัดการพื้นที่ควรดำเนินการควบคู่กันไประหว่างการอนุรักษ์และการ

พัฒนา ดังนั้น การกำหนดกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนจะต้องไม่รบกวนหรือคุกคามสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ในทางกลับกันการกำหนดพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์จะต้องพิจารณาให้เกิดกิจกรรมอื่นควบคู่ไปด้วย ซึ่งตามกรอบการพัฒนานี้ สอดรับกับเจตนารมณ์ของคนในท้องถิ่น ที่ต้องการรักษาและอนุรักษ์ความเป็นธรรมชาติไว้ พร้อมทั้งยังคงไว้ซึ่งความสงบ เหมาะเป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจของคนทั่วไป

1. พื้นที่สาธารณะเพื่อชุมชน

ดังที่พบเห็นได้ทั่วไปในหลายพื้นที่ การพัฒนามักคุกคามและลดทอนบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ โดยเฉพาะการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยว หากไม่มีการกำหนดบทบาทและความคุมทิศทางของการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ไม่ใช่เพียงธรรมชาติที่จะถูกทำลาย แต่วิถีชีวิตของชุมชนก็อาจถูกกลืนหายไปตามกระแสวัฒนธรรมอื่นที่เข้ามาพร้อมกับนักท่องเที่ยว การกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยว จำเป็นจะต้องอาศัยความเข้มแข็งและการรวมตัวกันของชุมชน ซึ่งสามารถส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้ด้วยการพัฒนากิจกรรมบนพื้นที่สาธารณะ อันเป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีปฏิสัมพันธ์กัน (Kim and Kapland, 2004) โดยการส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมขึ้นมานั้น จำต้องอาศัยการออกแบบและการจัดการพื้นที่เพื่อรองรับการใช้งานต่างๆ (Fowler, 1987) ดังนั้นการกำหนดแนวทางการพัฒนาหาดสมิหลามุ่งเน้นส่งเสริมกิจกรรมของคนชุมชนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยปรับปรุงพื้นที่บางส่วนให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้งานมากขึ้น รวมถึงสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมที่คนในท้องถิ่นสามารถทำร่วมกันได้อย่างสม่ำเสมอ และนำเสนอแนวทางการปรับเปลี่ยนพื้นที่ในส่วนที่มีการใช้งานพื้นที่เดิมเบาบาง ให้เกิดการใช้งานครบพื้นที่เพื่อการพักผ่อน การเรียนรู้ และการท่องเที่ยว ที่สอดคล้องกับพันธกิจขององค์กรที่อยู่ใกล้เคียงกับชายหาดสมิหลา และเพื่อให้หน่วยงานเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งในชุมชนที่จะช่วยดูแลรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เมื่อมีกิจกรรมเกิดขึ้นตลอดแนวทางเดินก็จะเป็นการช่วยให้เกิดการระแวดระวังภัยได้ และเป็นการเสริมสร้างความรู้สึกปลอดภัยได้มากขึ้น (Jacobs, 1961)

2. อนุรักษ์ระบบนิเวศชายหาด

ระบบนิเวศชายหาดมีหน้าที่สำคัญ ทั้งในเรื่องการหมุนเวียนธาตุอาหาร ตัวกรองน้ำผิวดินก่อนไหลลงสู่ทะเล ช่วยปกป้องชายหาดจากการกัดเซาะไม่ว่าจะเป็นคลื่นหรือกระแสนลม รวมไปถึงการเป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตทั้งหลายอีกด้วย (Schlacher et al., 2007 อ้างถึงใน Amyot and Grant, 2014: 317) กระบวนการเหล่านี้จะเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพเมื่อสังคมที่มีความหลากหลายของพืชพรรณ ซึ่งในปัจจุบันเห็นเพียงต้นสนประดิพัทธ์ปกคลุมพื้นที่โดยส่วนใหญ่ ดังนั้นจึงควรเพิ่มทั้งไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม และไม้คลุมดิน อาทิ ต้นहुกวาง กระทิง มะเกลือ ผักบุ้งทะเล และรักทะเล เพื่อช่วยเร่งกระบวนการทางนิเวศวิทยาให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมให้เกิดความเชื่อมต่อพื้นที่สีเขียวตลอดแนวชายหาด เพื่อให้สิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่สามารถเดินทางเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่งได้ เสมือนการขยายพื้นที่บ้านของสัตว์ทั้งหลายให้กว้างขึ้น ช่วยให้โอกาสรอดชีวิตของสิ่งมีชีวิตต่างๆ ในระบบนิเวศเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน

แนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์

จากกรอบแนวคิดในข้างต้นได้นำมาสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่ชายหาดสมิหลา ดังนี้

1. ปรับปรุงภูมิทัศน์ให้ส่งเสริมกับศักยภาพของพื้นที่ที่เป็นอยู่ คือ มุ่งเน้นเสริมสร้างบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติ ด้วยการเพิ่มเติมพรรณไม้ชายหาดให้เกิดความหลากหลายชนิด และเน้นรักษาบรรยากาศความสงบ เพื่อให้เป็นที่พักผ่อนที่มีประสิทธิภาพต่อไป

2. ปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สามารถตอบสนองพฤติกรรมการใช้พื้นที่สาธารณะของชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อสร้างความผูกพันระหว่างชุมชนกับสถานที่ ได้แก่ การพัฒนาพื้นที่นั่งพักผ่อน ทางเดิน ทางจักรยาน พื้นที่ออกกำลังกาย

กาย และพื้นที่ทำงานศิลปะ เป็นต้น รวมไปถึงการพัฒนาโครงข่ายการสัญจรให้สามารถเชื่อมต่อกันได้ตลอดแนวชายหาดจากแหลมสมิหลาไปจนถึงวัดเขาเก้าเส้ง

3. พัฒนาพื้นที่เพื่อส่งเสริมกิจกรรมที่คนในชุมชนสามารถทำร่วมกันได้ เช่น พื้นที่สำหรับกีฬาชายหาด พื้นที่จัดกิจกรรมการแสดงดนตรี หรือแม้แต่ตลาดนัดชุมชนก็ตาม อันจะเป็นการช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน

4. พัฒนาพื้นที่เพื่อการเรียนรู้ด้านระบบนิเวศป่าชายหาด และยังมีโอกาสส่งเสริมศักยภาพการเป็นพื้นที่ศึกษาวิจัย โดยความร่วมมือกับทางมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ทั้งในด้านการพัฒนาพลังงานทางเลือกจากกระแสมและคลื่น รวมไปถึงการศึกษาด้านระบบนิเวศและพืชพรรณชายหาด อันจะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสำนักต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการปกป้องธรรมชาติของชายหาด

5. พัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพรองรับการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ เน้นความสงบในการพักผ่อน ไม่มุ่งพัฒนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก แต่เน้นเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจในธรรมชาติและวิถีของชุมชน โดยมีแนวทางที่จะพัฒนาพื้นที่จุดชมวิวและจุดถ่ายภาพ ส่งเสริมวิถีชีวิตชุมชนชาวประมง และสร้างพื้นที่เพื่อการเรียนรู้ระบบนิเวศชายหาด

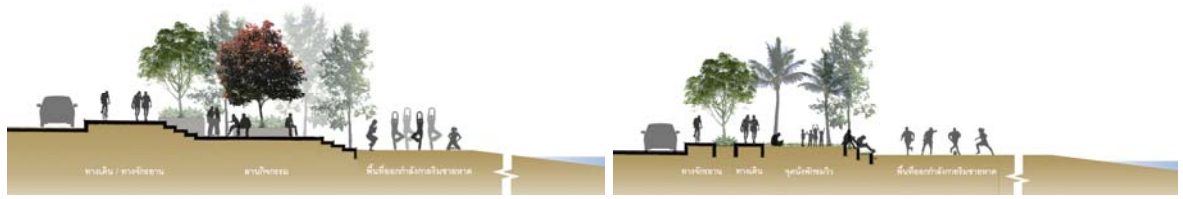
ตามแนวทางการพัฒนาในภาพรวมนี้ ได้นำไปสู่แนวทางการปรับปรุงพื้นที่ชายหาดในแต่ละหน่วยภูมิทัศน์ โดยได้กำหนดทิศทางการปรับปรุงภูมิทัศน์ที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ในแต่ละบริเวณ ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ส่วนต่างๆ ดังนี้

หน่วยภูมิทัศน์ที่ 1 และ 2: เนื่องด้วยเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรเชิงทัศนียภาพหลายจุด และเป็นบริเวณที่สามารถเชื่อมต่อกันจากแหลมสมิหลาได้สะดวก อีกทั้งยังใกล้กับพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการท่องเที่ยวอีกด้วย จึงควรส่งเสริมให้เป็นพื้นที่ชมวิวและถ่ายภาพเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ได้เสนอให้มีการพัฒนาจุดนั่งพักเพื่อชมวิวเพิ่มเติมตามแนวทางเดินที่เชื่อมมาจากแหลมสมิหลาในหน่วยภูมิทัศน์ที่ 1 ส่วนบริเวณโดยรอบวงเวียนได้เสนอให้มีการปรับที่นั้งเป็นบันไดลงไปทางชายหาด เพื่อให้เกิดการเชื่อมต่อกับชายหาดได้ดียิ่งขึ้น

ภาพที่ 3: แนวทางการปรับปรุงจุดชมวิวบริเวณวงเวียนชลลัทศน์ และตามแนวทางเดิน (ธนวัฒน์ จารุพงษ์สกุล และคณะ, 2558)

หน่วยภูมิทัศน์ที่ 3 4 และ 5: เนื่องด้วยเป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้เคียงกับสนามกีฬา จึงควรพัฒนาพื้นที่นี้ให้สามารถรองรับคนจำนวนมากที่มาพักผ่อนในช่วงฤดูการที่มีการแข่งขัน และด้วยความกว้างของชายหาดที่เพิ่มขึ้นจากการเสริมทรายนั้น เปิดโอกาสให้คนในชุมชนสามารถมาทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการออกกำลังกายเป็นกลุ่มร่วมกันได้บนชายหาด เช่น การเดินแอโรบิก รำไทเก๊ก เล่นโยคะ ฟุตบอลชายหาด และวอลเลย์บอลชายหาด เป็นต้น พร้อมทั้งเสนอให้ปรับบริเวณกำแพงกันดินเดิมให้มีการลดระดับเป็นขั้นๆ เพื่อสร้างความเชื่อมต่อกับหาดทราย และลดความแข็งแกร่งของโครงสร้าง อีกทั้งยังสามารถเป็นที่นั่งพักผ่อน หรือดูกิจกรรมต่างๆ บนชายหาดได้ ส่วนพื้นที่ลาดเชิงเดิม ได้เสนอให้มีการเพิ่มต้นไม้เพื่อให้เกิดร่มเงามากขึ้น พร้อมกับเสริมพื้นที่นั่งพักใต้ต้นไม้

ภาพที่ 4: แนวทางการปรับปรุงบริเวณลานกิจกรรม (ธนวัฒน์ จารุพงษ์สกุล และคณะ, 2558)

หน่วยภูมิทัศน์ที่ 6: ด้วยความร่มรื่นและมีร้านค้าอยู่ในบริเวณใกล้เคียง จึงทำให้คนส่วนใหญ่นิยมมานั่งพักผ่อน และปิกนิกกันในหมู่เพื่อนฝูงและครอบครัวในบริเวณนี้ค่อนข้างมาก จึงมีแนวทางที่จะยังคงรูปแบบกิจกรรมในแบบเดิมไว้ แต่อาจมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ในบางส่วนให้เกิดความสะดวกในการใช้งานมากขึ้น สามารถรองรับต่อกิจกรรมการพักผ่อน ไม่ใช่เพียงนักท่องเที่ยว แต่ต้องการให้สามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมการใช้พื้นที่ของเหล่านักศึกษาที่ต้องการมาพักผ่อน อ่านหนังสือหรือทำงานได้

ภาพที่ 5: แนวทางการปรับปรุงพื้นที่พักผ่อน (ธนวัฒน์ จารุพงษ์สกุล และคณะ, 2558)

หน่วยภูมิทัศน์ที่ 7: เดิมเป็นพื้นที่เปิดโล่งที่สามารถรองรับกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น ลานนั่งเล่น ลานสนามหญ้า อเนกประสงค์ ลานจอดรถ และสนามวอลเลย์บอลชายหาด ซึ่งแต่ละลานถูกแยกออกจากกันอย่างชัดเจน ในแนวทางการพัฒนานั้นยังคงต้องการรักษาความเป็นพื้นที่เปิดโล่งนี้ไว้ เพื่อให้เป็นการเปิดมุมมองออกสู่ทะเลจากถนนทะเลหลวง และสามารถรองรับกิจกรรมของท้องถิ่นได้ แต่เห็นควรปรับปรุงภูมิทัศน์ให้เกิดการเชื่อมต่อพื้นที่ในแต่ละส่วนเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการใช้พื้นที่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถปรับเปลี่ยนการใช้งานได้หลายรูปแบบ พร้อมกับเพิ่มพืชพรรณที่ให้ร่มเงาเข้าไปเพื่อให้พื้นที่นี้ ให้เหมาะสมต่อการนั่งพักผ่อนหรือชมวิวด้วย

ภาพที่ 6: แนวทางการเชื่อมต่อพื้นที่ และเส้นทางการสัญจรทางเท้า
(ธนวัฒน์ จารุพงษ์สกุล และคณะ, 2558)

หน่วยภูมิทัศน์ที่ 8 และ 9: เป็นพื้นที่ที่มีการใช้งานอย่างเบาบางมาก ค่อนข้างมีความสงบสูง และเป็นพื้นที่ที่มีธรรมชาติค่อนข้างสมบูรณ์มากกว่าพื้นที่อื่นๆ จึงเล็งเห็นว่าควรพัฒนาพื้นที่ในบริเวณนี้ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ระบบนิเวศของป่าชายหาด ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้สามารถนำเอาความเชี่ยวชาญจากทางมหาวิทยาลัย และหน่วยงานทหาร เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่นี้ให้เกิดประโยชน์ ภายใต้แนวคิดของการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ ทั้งนี้ควรจัดสรรพื้นที่บางส่วนเพื่อรองรับการเป็นสถานที่ทดลองในเชิงสิ่งแวดล้อมบนชายหาดและในทะเลด้วย

ภาพที่ 7: แนวทางการพัฒนาพื้นที่ศึกษาระบบนิเวศวิทยาป่าชายหาด และพื้นที่วิจัย (ธนวัฒน์ จารุพงษ์สกุล และคณะ, 2558)

หน่วยภูมิทัศน์ที่ 10 11 และ 12: พื้นที่บริเวณนี้เป็นที่ตั้งของชุมชนชาวประมง ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของคนในพื้นที่ โดยยังคงให้เป็นหมู่บ้านชาวประมงเช่นเดิม แต่ควรต้องดำเนินการจัดระเบียบให้เกิดความเรียบร้อย รักษาความสะอาดในพื้นที่ เพื่อไม่ให้กระทบต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ควรเพิ่มเติมกิจกรรมที่จะช่วยส่งเสริมความสำคัญของคนกลุ่มนี้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นศูนย์เรียนรู้วิถีประมง หรือตลาดอาหารทะเลที่เปิดโอกาสให้เป็นพื้นที่ที่ชุมชนสามารถหารายได้เพิ่มเติมอีกทางหนึ่ง และดึงดูดคนภายนอกให้มีโอกาสได้เรียนรู้วิถีของชาวประมงร่วมด้วย อีกทั้งยังเป็นโอกาสในการสร้างความสัมพันธ์อันดีของกลุ่มคนต่างๆ ให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น (Mcmillan and Chavis, 1986) ในส่วนรูปแบบตลาดควรมีลักษณะแบบชั่วคราว ร้านค้าสามารถเคลื่อนย้ายได้ เพื่อให้ชุมชนยังสามารถให้ประโยชน์พื้นที่เพื่อทำกิจกรรมอื่นๆ ได้ โดยมีแนวทางที่จะพัฒนาบนพื้นที่ลาดดินเดิมในหน่วยภูมิทัศน์ที่ 10 ให้เป็นลานอเนกประสงค์ และปลูกต้นไม้ไปตามแนวเส้นทางเดินที่จะให้ขนานไปกับชายหาด เพื่อเป็นการควบคุมการขยายตัวของตลาดไม่ให้รุกล้ำเข้าไปในพื้นที่ชายหาดที่มีการเสริมใหม่ ส่วนการพัฒนาพื้นที่บริเวณหมู่บ้านชาวประมงในหน่วยภูมิทัศน์ที่ 11 นั้น ควรพัฒนาเส้นทางเดินและทางจักรยานให้เชื่อมต่อกับพื้นที่ส่วนอื่น โดยขนานไปกับแนวเขตของพื้นที่ชุมชน เพื่อเป็นการป้องกันการรุกล้ำเข้าไปในพื้นที่ชายหาดมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน สำหรับพื้นที่ในหน่วยภูมิทัศน์ที่ 12 เห็นควรให้เก็บรักษาความเป็นธรรมชาติของชายหาด ไม่ควรพัฒนากิจกรรมใดๆ บนพื้นที่บริเวณนี้ มีเพียงแนวทางเดินและเส้นทางจักรยานเท่านั้น เพื่อเชื่อมต่อการสัญจรไปยังจุดชมวิวนาเขาแก้วแสง

ภาพที่ 8: แนวทางการพัฒนาพื้นที่ตลาดนัดชาวประมง (ธนวัฒน์ จารุพงษ์สกุล และคณะ, 2558)

ภาพที่ 9: แนวทางการพัฒนาบริเวณชุมชนชาวประมง (ธนวัฒน์ จารุพงษ์สกุล และคณะ, 2558)

ภาพที่ 10: แนวทางการพัฒนาทางเดินเชื่อมต่อเขาแก้วแสง (ธนวัฒน์ จารุพงษ์สกุล และคณะ, 2558)

หน่วยภูมิทัศน์ที่ 13: ยอดเขาแก้วแสงเป็นจุดที่สูงที่สุดในบริเวณชายหาดชลาทัศน์ ที่สามารถมองเห็นชายหาดได้ทั้งหมด จึงควรพัฒนาให้เป็นจุดชมวิวที่สามารถเข้าถึงได้สะดวกมากยิ่งขึ้นจากทั้งทางวัด หรือสามารถเชื่อมต่อมาจากชุมชนชาวประมงได้ โดยมุ่งเน้นสร้างเส้นทางเดินเลาะไปตามสันเขา เพื่อเชื่อมไปจุดชมวิว

ภาพที่ 11: แนวทางการพัฒนาจุดชมวิวนเขาแก้วแสง (ธนวัฒน์ จารุพงษ์สกุล และคณะ, 2558)

บทสรุป

ด้วยศักยภาพของพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติ มีความสงบ และมีทัศนียภาพที่สวยงาม เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นให้มาสัมผัส ในแนวทางการพัฒนาพื้นที่คงต้องรักษาคุณค่าเหล่านี้เอาไว้ พร้อมกับส่งเสริมให้มีความชัดเจน จึงมีแนวทางในการกำหนดบทบาทด้านการท่องเที่ยวของชายหาดสมิหลา ในเชิงการเป็นสถานที่เพื่อการผ่อนคลาย (Passive) ไม่เน้นกิจกรรมแบบกระฉับกระเฉง (Active) ควบคู่กับการเป็นพื้นที่สำหรับคนในชุมชน ด้วยการจัดเตรียมและปรับปรุงพื้นที่เพื่อรองรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพักผ่อนหย่อนใจ ทั้งการปรับปรุงที่นั่งในรูปแบบต่างๆ ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้ใช้งาน รวมถึงพัฒนาจุดชมวิวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งยังได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงนิเวศเพิ่มเติมในพื้นที่ซึ่งเดิมมีการใช้งานเบาบาง เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์พื้นที่อย่างเต็มศักยภาพ และช่วยทำให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยสำหรับผู้ที่ใช้ผ่านไปมา นอกจากนี้ยังมุ่งส่งเสริมพื้นที่สาธารณะเพื่อชุมชนไม่ว่าเป็นลานกิจกรรม ลานออกกำลังกาย พื้นที่นั่งพักผ่อน และตลาดนัดชาวประมง เป็นต้น เพื่อช่วยให้เกิดการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน และให้เกิดความห่วงใยในสถานที่ อันจะเป็นแรงผลักดันให้เกิดการดูแลรักษาพื้นที่ชายหาดต่อไป

บรรณานุกรม

- ธนวัฒน์ จารุพงษ์สกุล และคณะ. (2558). โครงการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสำรวจออกแบบโครงสร้างป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง บริเวณหาดสมิหลา ถนนชลชาติ อำเภอมือฉ่อง จังหวัดสงขลา. กรุงเทพฯ: กรมเจ้าท่า
- Amyot, J. and Grant, J. (2014). "Environmental Function Analysis: A decision support tool for integrated sandy beach planning". *Ocean & Coastal Management*. 102: 317-327.
- Fowler, E. P. (1987). "Street management and city design". *Social Forces*. 66 (2): 376-377.
- Jacobs, J. (1961). *Death and life of great American cities*. New York: Vintage Books.

- Kim, J. and R. Kaplan. (2004). “Physical and psychological factors in sense of community: New urbanist Kentland and nearby Orchard Village”. **Environment and Behavior**. 36 (3): 313-340.
- McLachlan, A., Defeo, O., Jaramillo, E., and Short, A. D. (2013). “Sandy beach conservation and recreation: Guidelines for optimising management strategies for multi-purpose use”. **Ocean & Coastal Management**. 71: 256-268.
- McMillan, D. W. and Chavis, D. M. (1986). “Sense of community: A definition and theory”. **Journal of community psychology**. 14: 6-23
- Ndubisi, Forster. (2014). **Ecological design and planning reader**. Washington DC: Island Press.